

subaydan oluşuyordu. Gazete, komisyonun tercihinin Üsküdar civarında Çamlıca yakınında olduğunun haber alındığını yazıyordu.

İstanbul'da yeni bir rasathanenin kurulmasını öngören ilk irade-i seniyye, 16 Ocak 1895 tarihli olup yukarıda belirtilen komisyonun kurulmasına ve bir rasathane inşasına ilişkindir.⁵ Bu belgede, G.Agamennone'un İtalya'dan getirttiği rasat aletlerinin gümrükte bulunduğu ve İstanbul'da rasathane olarak özel bir bina olmadığı, oysa buranın uygar bir ülke olduğu, bu nedenle uygun bir yer bulunması ve gerekenin yapılması için adı verilen kişilerden bir komisyon kurulduğu belirtilmektedir. Ancak, irade-i seniyye, uygun yerin aranması ve bulunmasının ardından rasathanenin "öyle külliyetli masraf edilmeyerek" inşa edilmesi gereğinin de altını çizmektedir. Harita ve projenin hazırlanıp Sadrazam'a sunulması ve bu işler yapılanaya kadar gümrükte bulunan aletlerin korunması amacıyla Silahhane'ye teslim edilmesi istenmektedir. Yıldız Sarayı Başkıtabet Dairesi'nden yazılmış bu belge, önemli bir durum tesbiti yapmaktadır: İstanbul'da ne deprem ne de astronomik ve meteorolojik çalışmalar için müstakil bir rasathane yoktur ve önemli bir kaynak sıkıntısı vardır.

Komisyon gerekli çalışmayı yaparak 21 Şubat 1895 tarihli bir raporla önerilerini Sadrazam'a iletmıştır.⁶ Komisyon, yer olarak, Şişli'de Sergi⁷ için öngörülen, Darülaceze binasının karşısındaki araziye önermektedir. Söz konusu arazi, jeodinamik, astronomi, meteoroloji ve manyetik servislerin tümünü içerecek büyüklüğe ve koşullara sahiptir. Burası, önce jeodinamik pavyonu ve servis şefinin ikametgahı yapılacak, diğer servisler ise daha sonra inşa edilecektir. Saray mimarı ve komisyon üyesi M. D'Aronco, istenen projeyi ve tahmini bütçeyi hazırlayacaktır. Ancak bir yıl sürmesi olası bu inşaatın bitimini beklemeden rasathane (observatoire météorologique) mahallinde geçici, tek odalı bir yerleşme düşünülebilir. M. D'Aronco'ya göre bunun maliyeti de 8 250 kuruşu bulacaktır. İrade-i seniyye geçici yerleşmeyi öngörmediğinden, bunun için D'Aronco'ya hemen bildirimde bulunulması gerekmektedir. Jeodinamik servisinin bütçesi ise, ücret ve donanımlar vb harcamalar için 19 700 kuruş olarak belirtilmektedir. Komisyon ayrıca, halen rasathanede sekreter olan Constantin Macridi'nin bu görevi de yürütebileceğine karar vererek, adını önermektedir. Komisyonun raporu, A.Coumbary Efendi, Emile Lacoine, R.D'Aronco ve G.Agamennone'un imzasını taşımaktadır.

RASATHANE-İ AMİRE BİNASI İÇİN 1895 PROJELERİ

*Afife Batur**

İstanbul'da önemli kayıplara yol açan 10 Temmuz 1894 depreminin ardından Osmanlı hükümeti, o zamana kadar işlevi konusunda yeterli ölçüde duyarlı olmadığı Rasathane'nin¹ reorganizasyonu için art arda girişimlerde bulundu.

Önce Rasathane-i Amire'nin müdürü Aristidi Coumbary'den bir rapor alındı. Ardından, Atina Rasathanesi Müdürü D.Eginitis çağrıldı ve 15 gün İstanbul'da kalıp A. Coumbary ve yardımcısı Emile Lacoine ile birlikte hasar bölgelerini ziyaret etti ve ünlü raporunu verdi.² Rapor, D.Eginitis'in aynı yıl Aralık ayında Paris'te Académie des Sciences'da sunduğu aynı konulu tebliğle birlikte, 10 Temmuz'u Türkiye'nin en iyi belgelenmiş ilk jeolojik olayı haline getirdi.³ Başbakanlık Arşivi'nde bulunan İngiliz ve İtalyan kökenli sismograflara ait prospektüsler ve Louis Palmieri'nin Napoli 1878 tarihli *Sismographes électro-magnétiques* başlıklı kitapçığı (12 s.), uyanmaya başlayan ilgiye işaret eden belgelerdir.⁴

Rasathane ile ilgili ilk haber, *Moniteur Oriental*'in 28 Ocak 1895 tarihli nüshasında yayınlandı. Sadaret makamına iletilen bir irade-i seniyye, Sultan'ın kurulmasına karar verdiği meteorolojik gözlemevinin üzerinde inşa edileceği yerin seçilmesiyle görevli olacak bir komisyonun kurulmasını bildiriyordu. Kurulan komisyon, Rasathane-i Amire müdürü A.Coumbary Efendi, Posta Telgraf Umum Müdürlüğü teknik danışmanı Emile Lacoine, mimar D'Aronco, Mösyö Agamennone ve maiyet-i mülukane müşiri Şakir Paşa'nın belirlediği bir

* Prof.Dr., İTÜ, Mimarlık Fakültesi.

¹ İstanbul'da "Rasathane" adı ile anılan ilk kurum, Tophane sirtlarında Takiyüddin tarafından kurulmuş ve 1577-1580 yılları arasında astronomi gözlemleri yapmıştır. 1868 yılında, Beyoğlu'nda bugünkü İstiklal Caddesi üzerindeki bir binada açılan ve müdürlüğünü A. Coumbary'nin yaptığı Rasathane-i Amire ise, kısmen astronomi gözlemleri yapmış olmakla birlikte, daha ziyade bir meteoroloji şebekesinin merkez bürosu idi. Muammer Dizer, "Osmanlıda Rasathaneler," *Fatih'ten Günümüze Astronomi (Prof.Dr.Nüzhet Gökdoğan Sempozyumu, 7 Ekim 1993)*, İ.Ü. Fen Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994, s.27-68. (editörün notu).

² D.Eginitis, Rapport sur le tremblement de terre de Const/ple par M.Eginitis, Directeur de l'Observatoire d'Athènes, Constantinople le 3/15 Aout 1894. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.E.E. 11/24.

³ D.Eginitis, "Sur le tremblement de terre de Constantinople," *Comptes Rendus Hebdomadaires des Séances de L'Académie des Sciences*, Paris, Juillet-Décembre 1894, s.480-483.

⁴ BOA, Y.MTV-(V), 101/18, 22.1.1313

⁵ BOA, İ.Hus. 1417 (992) 133.

⁶ BOA, İ.Hus. 1312 B.19/133.

⁷ 1896 yılında açılması öngörülen büyük İstanbul Sanayi Sergisi için çalışmalar, 1893 yılında başladı. Sergi için tahsis edilen alan, Darülacezenin karşısında Hürriyet-i Ebediye tepesi olarak bilinen ve halen Hürriyet Anıtı'nın bulunduğu, o tarihte çok geniş olan aynı araziydi.

à Son Altesse le Grand Vénir

Monsieur

Conformément à l'Ordre Impérial relatif à la création d'un Observatoire, la Commission s'est occupée en premier lieu du choix d'un terrain convenable pour le service du nouvel Observatoire et avec l'aide du Major Ismaïl Djevad bey, aide de camp et fils de S. E. Cha-Kir-Pacha, la Commission a trouvé un endroit situé à Chichly, sur l'ancien emplacement désigné pour l'exposition et qui paraît réunir toutes les conditions voulues, en regard à la réunion des services, géodynamique, astronomique, météorologique et magnétique. D'après les ordres de V. A. il a été décidé de construire d'abord le pavillon géodynamique et l'habitation du chef de service et plus tard ceux qui seront nécessaires pour l'astronomie et la météorologie.

Monsieur d'Arco, architecte de S. M. et membre de la Commission soumettra en temps voulu les plans et devis relatifs à cette installation. Mais en attendant cette construction, qui d'après les apparences ne pourra être prête au moins avant une année, il est donc nécessaire, comme nous l'a fait remarquer V. A., que l'on procède immédiatement à une installation provisoire dans le local actuel de l'Observatoire Météorologique, qui d'après l'estimation de M. d'Arco, coûtera environ 8250 p. L'Ordre Impérial, qui nous a été com-

V. S. V. S.

muniqué par S. E. le Ministre de l'Instruction Publique, ne mentionnant pas cette installation provisoire, la Commission prie V. A. de vouloir bien faire autoriser M. d'Arco à procéder immédiatement à cette construction provisoire.

Monsieur Agamemnon, d'après son contrat, a droit au logement gratuit. Avant la construction de l'Observatoire de Chichly et faute de place dans l'Observatoire actuel, M. Agamemnon est obligé de se loger en ville et la Commission prie V. A. de vouloir bien ordonner qu'une allocation provisoire soit mise à la disposition de M. Agamemnon.

L'Ordre Impérial ordonne que tous les instruments soient portés au Dépôt d'Armes. Mais pour l'installation et le fonctionnement du service provisoire il est nécessaire que M. Agamemnon soit autorisé à retirer immédiatement les instruments et les ouvrages dont il a besoin.

Pour le fonctionnement régulier du service géodynamique et pour le maintenir à la hauteur des institutions similaires d'Europe, il est indispensable qu'un budget spécial soit attribué à ce service, soit pour l'installation provisoire ou définitive. La Commission après avoir étudié cette question a l'honneur de soumettre à V. A. le budget suivant:

1° Frais d'abonnements aux diverses publications et achats d'ouvrages scientifiques spéciaux etc.	piastres:	1000
2° Frais d'entretien des instruments, comprenant réparations, gaz, benzine, papier photographique, réactifs chimiques etc.	piastres:	3050
3° Frais d'impression pour les bulletins géodynamiques mensuels, des brochures, gravures etc.	piastres:	1500
4° Frais de bureau, comprenant fourniture du bureau, reliure, chauffage, éclairage, frais de poste, etc.	piastres:	3150
5° Achats de nouveaux instruments pour Constantinople ou les stations sismiques à créer dans l'Empire.	piastres:	2000
6° Enfin un membre de l'Observatoire, attaché au service géodynamique à 750 piastres par mois soit:	piastres	9000

Total général du budget p^{tes} 19,700

La Commission recommande, pour la nomination de ce fonctionnaire, Constantin Effendi Macridi, actuellement secrétaire de l'Observatoire météorologique, lequel, par son zèle et son travail mérite un avancement et que nous avons comme apte pour aider M. Agamennone dans son service. Si le service l'exige, il sera désigné plus tard un employé pour le secrétariat de l'Observatoire météorologique, mais nous croyons que provisoirement, jusqu'à la construction définitive de l'Observatoire de Chichly, Constantin Effendi pourra suffire pour les deux services.

De Votre Altesse.

Monseigneur,

Les très humbles et dévoués serviteurs

Coumbary. E. Lacoine

R. D'Arconco G. Agamennone

Constantinople le 31 Février 1895.

Budget

de la Section Géodynamique

Frais d'abonnements	piastres	1000
» d'entretien des instruments	»	3050
» d'impression (gravure y comprise)	»	1500
» de reliure	»	150
Achats de nouveaux instruments	»	2000
Installation et frais de bureau (chauffage et éclairage compris)	»	3000
		<hr/>
		10.700
Rebutions du membre attaché à la section		9.000
		<hr/>
	Total:	<u>19.700</u>

1 ^o Abonnements		
Comptes rendus de l'Académie des Sciences de Paris	fcs	34
Nature, anglaise	»	35
Mittheilungen du Dr Petermann	»	20
Journal sismologique du Japon	»	20
Archives de Genève	»	25
Achats des livres spéciaux	»	66
		<hr/>
	fcs	200
	Soit	1000 piastres

2 ^o Entretien des instruments	
Benzine ou gaz par an	piastres 750
Papier photographique	» 1000
Réactifs chimiques	» 300
Piles électriques et entretien	» 500
Réparation des instruments	» 500
	<hr/>

3° Frais d'impression

Impression des bulletins géodynamiques mensuels	francs	1000
Gravure et publications extraordinaires	"	500
	francs	1500

4° Frais de reliure

Reliure des publications périodiques et d'autres livres	francs:	150
--	---------	-----

5° Achats des nouveaux instruments

Frais d'achats d'instruments à installer à Constantinople ou dans les stations à créer dans l'Empire Ottoman	francs:	2000
--	---------	------

6° Installation et frais de bureau

Fourniture du bureau, chauffage et éclairage	francs:	3000
---	---------	------

Rétributions de l'aide de la section	"	9000
--------------------------------------	---	------

Total général francs 19,700.

Constantinople le 21/2 Février 1895.

21 Şubat 1895 tarihli raporun ekinde bulunan ve rasathane için öngörülen masrafların dökümünü veren belge (BOA. İ.Hus. 1312 B.19/133).

Rapora yanıt, 19 Mayıs 1895 tarihli irade-i seniye'dir.⁸ İrade-i seniye, Şişli'deki arazinin daha sonra "tevsi ve mükemmel surette tanzim olunmak üzere" rasathane için uygun bulunduğunu söylemekte ve geçici yerleşmenin Silahhane-i Hümayun bahçesine veya Kadın Efendi'nin konağının karşısındaki dutluğa yapılabileceğini, ancak yeni bina yapıldığında terk edilecek geçici yapının Silahhane'ye kalabilmesi için kendi bahçesinde yapılmasının daha uygun olduğuna karar verildiğini belirtmektedir. M. D'Aronco'nun yaptığı ve keşif ve planlar uyarınca 170 lira masrafla uygulanacak olan barakanın inşasına izin ve emir vermektedir.

Moniteur Oriental'in 23 Mayıs 1895 tarihli haberinde "Ordre supérieur" nitelediği haberde, Rasathane'nin, Maçka'daki büyük Silahhane-i Amire'nin bahçesinde inşa edilecek bir binaya yerleşeceği bildirilmektedir. Masraflar, Maarif Nezareti tarafından ve bütçe ek harcama kaleminden karşılanacaktır.⁹ Yapılmakta olan rasathanenin bitmek üzere olduğunu bildiren 10 Ekim 1895 tarihli haber ise,¹⁰ G. Agamennone'un, İtalya'dan gelen aletlerin montajı, kullanımı ve personel eğitimi konularında bir rapor düzenlediğini ekliyordu.

Bu haberler dizisinden, -şimdilik başka belge bulunamamasına karşın- rasathanenin yapımının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ne var ki halen İTÜ Maçka Kampüsünü oluşturan tarihi Silahhane binası bahçesinde böyle bir yapının varlığı saptanamamıştır.

Arşivlerimizde birbirine çok benzeyen iki geçici baraka projesine ulaşılmıştır. Biri, R. D'Aronco'nun el yazısı ile hazırlanmış olan tahmini keşif raporu ile birlikte'dir.¹¹ Son derece mütevazı ölçülerde çizilmiş olan baraka projesi ve keşif 6 Mayıs 1895 tarihlidir ve D'Aronco imzalıdır.

Baraka, 6,05m x 8,00m boyutunda bir temel üzerine yerleşen ve küçük bir antreden girilen iki odalı bir yapıdır. Küçük oda, görevliye, daha büyük olan ise sismografa ayrılmıştır. Sismografin üzerine yerleştirileceği taban ögesi için, özel olarak zemin takviyesi yapılmış, zemin üstünde 1,00m x 1,00m boyutunda ve güney tarafında 0,50m x 1,00m kesitli ve 3,00m yükseklikte sismik piliye bulunan bir öge hazırlanmıştır. Bu küçük barakanın sade ama özenli bir cephe çizimi de verilmektedir.

⁸ BOA, İ.M. 1312 Za/2

⁹ *Moniteur Oriental*, 23 Mai 1895.

¹⁰ *Moniteur Oriental*, 10 Octobre 1895.

¹¹ BOA, İ.M. 1312..Za/2.

Plan estimatif d'une baraque en bois pour l'observatoire
sismique à construire à Nishan Çeche.

Cette baraque qui mesure en fondation 8^m.00 de
longueur sur 6^m.05 de largeur, comprendra:

Une chambre pour l'observatoire de 4^m.00 de long.
sur 4^m.00 de larg. avec un pilier en maçonnerie et
salle en pierre de 1^m.00 x 1^m.00,

Une chambre pour bureau de m. 3.00 x 4.00, un
petit vestibule, un W.C. et une petite pièce qui ser-
vira de dépôt.

Cette baraque qui reposera sur des fondations
en maçonnerie de 0^m.40 d'épaisseur, sera construite en
bois, revêtu de planches à l'extérieur et de bagdadi
à l'intérieur.

Le toit sera en tuiles de Marseille.

Les planchers seront en bois de (Kehirali), à
l'exception de l'entrée et du W.C. qui seront en
carreaux de ciment. Le W.C. sera en marbre à la
turque.

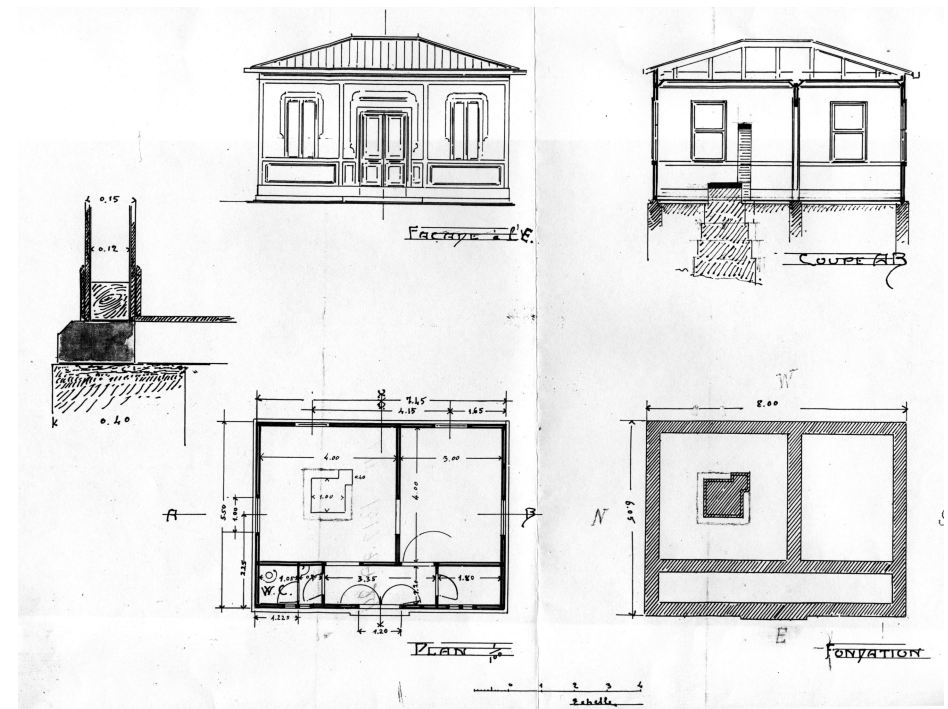
Toutes les façades à l'extérieur, les plafonds inter-
ieurs, les portes et fenêtres seront peint à l'huile à
à 3 couches, l'intérieur à l'eau.

La surface de cette baraque est de 85 pies carrés
à 2 ltqs. le pie carré. Somme totale 170 ltqs.

Constantinople le 6 Mai 1895.

R. D'Aranco

R. D'Aranco imzalı, 6 Mayıs 1895 tarihli keşif raporu (BOA, İrade Maarif 1312 Za 24).

R. D'Aranco imzalı, 6 Mayıs 1895 tarihli keşif raporunun ekindeki çizim
(BOA, İrade Maarif 1312 Za 24).

Rasathane, 1900 yılında hâlâ inşa edilmemiştir. *Moniteur Oriental*, 17 Eylül 1900 tarihli¹² nüshasında Rasathane-i Amire'nin, Cadde-i Kebir'de (Grand Rue de Péra) halen yerleşmiş olduğu binadan atmosferik gözlemlerin daha iyi yapılabileceği bir başka binaya taşınacağını yazmaktadır. *İkdam* gazetesi ise, bu bir binadan ötekine taşınma göçebeliğinden kurtulmak için bir rasathane inşa edilmesini tavsiye etmektedir.

Kaynaklar

- R. D'Aranco'nun hazırladığı el yazısı liste (Udine Müzesi). D'Aranco bu listede, rasathane projesini G.Agamennone ile birlikte yaptığını belirtmiştir.
- Can, C., *İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları*, YTÜ yayımlanmamış doktora tezi, 1993, s.277.
- Centelli, A., L'architetto del Sultano," *Illustrazione Italiana*, I, 4 (1896), s.58. Centelli 1896'da D'Aranco'nun hâlâ rasathane projesiyle meşgul olduğunu bildirir.
- Freni, V. & Varnier, C., *Raimondo D'Aranco, l'opera completa*, 1983, s.123, cat.101
- Nicoletti, M., *D'Aranco e L'Architettura Liberty*, Bari, 1982, s.156,245.
- Ricci, G., *Architectural Design* 1980, s 51.

¹² *Moniteur Oriental*, 17 Septembre 1900.

بازار کاتبان دارایی

۶۶۴۴

ارباب علم الهدیه اقامتونی نام ذاتک رضوانه عظمه ایچوده ایجابا ایله کتبه دیلی بده
هوت و ادوات حصه ناک کرکه بولدیغی معروضات و افدرده قریبه علم های چو رشده اولون
سنتی بیانه اولدیغی اورزه در سعادتده رضوانه ایچوده شفق بر دانه اولسه و بر اسی مدی
بر سعادت بولسه باز سازه مکعبه بر ایه صاب غلغلی ایچیه استا بولونک مناسب بر بینه وجوده بولونک
اورزه خوباری اوقه عزیزله معمار موسیو دارفقو و امیل افنده و مرمرال افی محمونی و معنیسه
ماملای ارکانه حصه و رفیق تاکر یاتا عزیزله طرفنده انتحاب اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله ربا حصارک مناسب بر یوقی و انتحاب اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu, Baş Kitâbet Dâ'iresi, 6442
Erbâb-ı ilm-i hey'etten Agamennon nâm zâtın Rasathâne-i Amire için İtalya'dan getirdiği bazı âlât ve edevât-ı rasadiyenin gümrükte bulunduğu marûzât-ı vakiâdan kârîn-i ilm-i âli buyurulmuş olup müstağnî-i beyan olduğu üzere Dersaadette rasathâne için müstakil bir daire olmamasına ve burası medenî bir memleket bulunmasına binaen sâye-i mükemmeliyet-i pirâye-i cenâb-ı hilâfetpenâhîden İstanbul'un münasib bir cihetinde vücûda getirilmek üzere Kumbari Efendi Hazretleri ile mimar Daranko ve Emil Efendi ve mûmâileyh Agamennon ve mâiyet-i seniyye-i mülûkane erkân-ı harbiye ferîki Şakir Paşa hazretleri tarafından intihâb olunacak bir zattan mürekkeb bir heyet marifetiyle İstanbul veya civârında münâsib bir mahal taharri ve intihâb olunarak öyle külliyyetli masraf edilmeyerek bir rasathâne inşası zımında keşfinin bi'l-icra ol babda tanzim olunacak harita ile resmin taraf-ı sâmi-i Sadaretpenâhîlerine arz-ı atabe-i ulyâ kılınması ve ol vakte kadar mumâileyha cânibinden götürülen ve gümrükte bulunan sandıkların eslihahanedede hüsn-i muhâfaza edilmek üzere Tophâne-i Amire Müşûriyetine teslîmi şerefsüdüür buyrulan irâde-i seniye-i hazret-i hilâfetpenâhî icâb-ı celîlinded bulunmuş olmakla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. 19 Recep 312 ve 4 Kânûn-ı sâni [16 Ocak 1895].
Serkâtib-i şehriyârî Tahsin
(BOA, İrade Hususi, 1312 B 19/133)

معینه مکانی ایچیره سیلینده

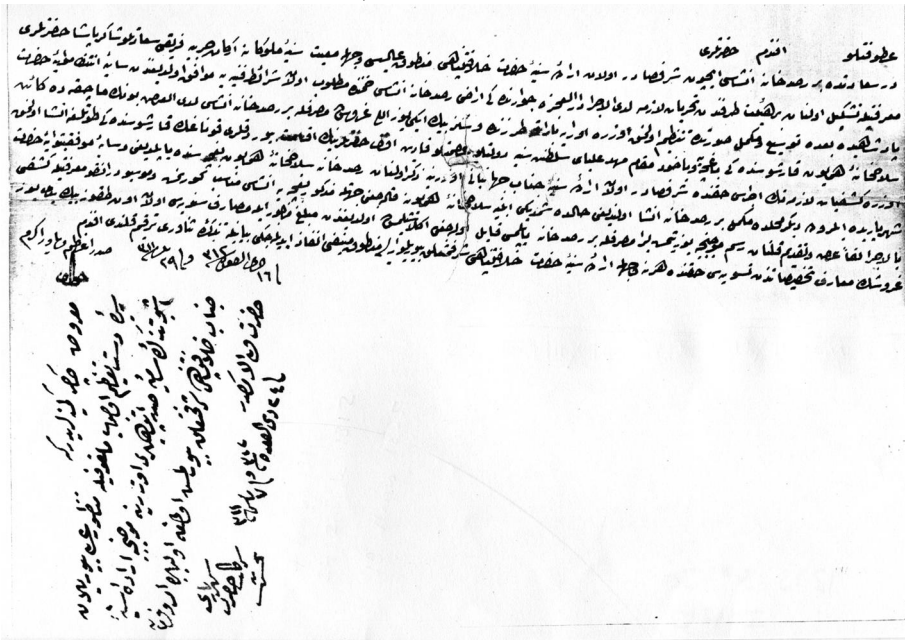
سایه معینونیه هیلانیه اعظمیه نیسین بر بجه رضوانه عظمه ایچوده ایجابا ایله کتبه دیلی بده
هوت و ادوات حصه ناک کرکه بولدیغی معروضات و افدرده قریبه علم های چو رشده اولون
سنتی بیانه اولدیغی اورزه در سعادتده رضوانه ایچوده شفق بر دانه اولسه و بر اسی مدی
بر سعادت بولسه باز سازه مکعبه بر ایه صاب غلغلی ایچیه استا بولونک مناسب بر بینه وجوده بولونک
اورزه خوباری اوقه عزیزله معمار موسیو دارفقو و امیل افنده و مرمرال افی محمونی و معنیسه
ماملای ارکانه حصه و رفیق تاکر یاتا عزیزله طرفنده انتحاب اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله ربا حصارک مناسب بر یوقی و انتحاب اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه
ایستایله رفاک بلال اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه اولزه

Ma'iyyet-i seniyye-i mülûkâne erkân-i harbiyesi riyâset-i 'aliyyesine
Sâye-i ma'mûriyet-vâye-i cenâb-ı tâcdâr-i a'zamîde te'sîs buyurulacak Rasadhâne-i hümâyûnun inşâsına elverişli bir arsanın taharrî ve itihâzı zımında irâde-i aliyye-i riyâset-penâhîleri vecihle rasadhâne-i hümâyûnun "Jeodinamik" kısmı müdürü Mösyö Giovanni Agamennon'un ve Rasadhane kâtibi Mösyö Makridi birlikde oldukları halde mutâla'ât-i âtiye piş-i nazar-i nâfile olarak icâb eden mahaller gezilmiştir.
1. Rasadhânenin hey'et-i mecmû'ası biri teğayyürât cevvi-i havaya "Meteoroloji" diğeri mîknatıs manyetik üçüncüsü tarassudatı heyiye dördüncüsü dahi 'alâyim-i hareket-i arziye jeodinamik şubelerine mahsûs olmak üzere başlıca dört ebniye ve bundan mâ'adâ ikâmete elverişli diğerebniyeden terkîbine lüzûm olduğu anlaşılmiş ve bunlar için dahî 4-5 bin metre murabba'ında bir sâha-yı vesî'anın vücûduna ihtiyâç gösterilmiştir.
2. İşbu inşâatda jeodinamik ve meteorolojik şubelerine mahsûs olan ebniyelerin yalnız sağlam tabakanın sath-i zemîne yakın bulunması şartıyla her türlü arazîde inşâ ve te'sîsi

kâbil olabilmek ancak manyetik ve astronomik şu'abelerinin te'sis olduğu arâzînin beher-hâl cihât-i erba'ası açık ve tarafı rü'yeti müsâ'id bulunması mukteziyât-ı fenniyeden görüldüğünden bu cihetle tedkikât-ı mukteziye ifâ kılınmıştır.

İşte ber-vech-i bâlâ arz olunan şerâyiti câmi' olmak ve Rasadhâne aksâm-ı muhtelif-i inşâiyenin topluca bir mahalde te'sis teşkiline elvermek üzere geşt ü güzâr olunan mahallerden Şişli civârında ve cümle mü'essesât-ı hayriye-i cenâb-ı hilâfet-penâhiden bulunan dârü'l-'aceze kurbunda kâ'in kıt'a-i vesî'a arâzî şerâyit-i fenniyyeyi câmi' ve binâ-berîn te'mîn-i matlûbu kâfil olduğu tedkikât-ı lâzimededen ve mûmâileyh Mösyö Ciovanni'nin ifâdesinden anlaşılmış olmakla her hâlde emr u fermân-ı hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 7 Kânûn-ı sâni sene [1]310 [19 Ocak 1895].

Yâverân-ı hazret-i şehriyârîden ma'iyet-i seniyye-i mülûkâne Erkân-ı harbiyesine me'mûr kolağası İsmail Cevâd b. Şâkir (BOA, İrade Hususi, 1312 B 19/133)

Bâb-ı âli, Dâ'ire-i Sadâret Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn 3117

Atûfetlü efendim hazretleri

Dersaadet'de bir rasathâne inşâsı için şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî mantûk-ı âlîsi vecihle ma'iyet-i seniyye-i mülûkâne erkân-ı harbiye ferîki sa'âdetlü Şâkir Paşa hazretleri marifetiyle teşkil olunan bir heyet tarafından taharriyât-ı lâzime lede'l-icrâ Dârü'l-'aceze civârındaki arazi rasadhâne inşâsı zımnında matlûb olan şerâyit-i fenniyyeye muvâfık olduğundan sâye-i intizâm-vâye-i hazret-i padişâhîde ba'de tevsî' ve mükemmel sûrette tanzîm olunmak üzere oraya baraka tarzında ve sekiz bin ikiyüz elli kuruş masrafla bir rasathâne inşâsı lede'l-arz bunun Maçka'da kâ'in Silahhâne-i Hümâyûn karşısındaki bahçe veyahud makâm-ı mehd-i ulyâ-yı saltanat-ı seniyye devletlü ve ismetlü kadın efendi hazretlerinin ikâmet buyurdıkları konağın

karşısındaki dutluğa inşa olunmak üzere keşfiyât-ı lâzimenin icrâsı hakkında şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cihân-bânî üzerine zıkr olunan rasathâne Silahhâne-i hümâyûn bahçesinde yapıldığı ve sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i şehriyârîde ilerde diğer mahalde mükemmel bir rasathâne inşâ olunduğu hâlde şimdiki ebniye Silâhâne-i Hümâyûna kalacağı cihetle mezkûr bahçeye inşâsı münâsib görülmüş ve Mösyö Dranko marifetiyle keşfi bi'l-icrâ leffen arz ve takdîm kılınan resm mücebince yüz yetmiş lira masrafla bir rasathâne yapılması kâbil olacağı anlaşılmış olduğundan meblağ-ı mezkûr ile masârıf-ı seneviyyesi olan ondokuz bin yedi yüz kuruşun maârif tahsîsâtından tesviyesi hakkında her ne vecihle irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulursa mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim. 16 Zilkade 1312 / 29 Nisan 1311 [11 Mayıs 1895] Sadrazam ve Yâver-i ekrem Cevad

Ma'rûz-ı çâker-i kemînelerdir ki, Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âli buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. 24 Zilkade 1312 / 7 Mayıs 1311 [19 Mayıs 1895] Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî Tahsin (BOA, İMF 1312 Za 24)

Architectural projects for a new observatory (*Rasathane-i Amire*) in Istanbul

Afife Batur

Following the 1894 earthquake, the Ottoman government decided to provide a new housing for the imperial observatory, the *Rasathane-i Amire*. Sismological instruments were provided and a commission including Aristidis Coumbary Efendi (director of the observatory), Emile Lacoine (technical advisor), the architect Raimondo D'Aronco, G. Agamennone and an officer were appointed to undertake the construction. According to the daily newspaper *Moniteur Ottoman*, the observatory would be built in Üsküdar. It seems that eventually the gardens of the Silahhane, the armory at Maçka, was considered more appropriate for such a project. This paper will introduce the architectural projects of 1895 for the construction of a new observatory in Istanbul.

Key words: Istanbul meteorological observatory, earthquake, seismology; Raimondo d'Aronco, G. Agamennone, Emile Lacoine; Anahtar kelimeler: Rasathane-i Amire, deprem, sismoloji, Raimondo D'Aronco, G. Agamennone, Emile Lacoine.